

Prostitucija XXI amžiuje: (tinkamo) reguliavimo modelio beieškant

Eva Armonaitytė, Rugilė Matulaitytė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

3-o kurso studentės

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: eva.armonaityte@tf.stud.vu.lt; rugile.matulaityte@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinė kuratorė doc. dr. Ilona Michailovič

El. paštas: ilona.michailovic@tf.vu.lt

Anotacija. Moksliniame darbe analizuojamas prostitucijos fenomenas kaip socialinis ir teisinis reiškinys XXI amžiuje. Darbe nagrinėjama prostitucijos samprata, įsitraukimą į šią veiklą lemiantys veiksniai bei valstybės teisinis atsakas į identifikuojamas prostitucijos priežastis. Taip pat aptariami skirtingi prostitucijos teisinio reguliavimo modeliai, vertinama jų taikymo praktika bei analizuojama esama prostitucijos teisinio reguliavimo situacija Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: Prostitucija, seksualinis darbas, teisinis reguliavimas, Šiaurės modelis, dekriminalizacija, baudžiamoji politika.

Abstract. This paper analyses the phenomenon of prostitution as a social and legal issue in the 21st century. It examines the concept of prostitution, the factors leading to involvement in this activity, and the state's legal response to the identified causes of prostitution. This paper also evaluates their practical application and analyses the current situation of prostitution regulation in Lithuania.

Keywords: Prostitution, sex work, legal regulation, Nordic model, decriminalisation, criminal policy.

Įvadas

Prostitucija kaip socialinis reiškinys minima jau senovės civilizacijų šaltiniuose ir įvairiomis formomis egzistavo skirtingais istoriniais laikotarpiais¹, prostitucija

¹ BHAT, Rashid M (2022). A Historical Study of Prostitution. Journal of Media, Culture and Communication. 2(4).

taip pat dažnai įvardijama kaip viena seniausių profesijų², tačiau XXI amžiuje, valstybėms vis labiau orientuojantis į individualių asmenų interesų apsaugą, stiprėjant žmogaus teisių diskursui bei formuojantis modernioms socialinės politikos kryptims, prostitucijos fenomenas vis dažniau vertinamas kritiškai ir laikomas sunkiai suderinamu su šiuolaikinėmis vertybėmis. Nors tarptautiniu mastu vyrauja gana vieningas požiūris, kad prekyba žmonėmis ir priverstinė prostitucija, suprantama kaip seksualinių paslaugų teikimas esant prievartai, grasinimams, apgaulėi ar kitoms kontrolės formoms, yra neabejotinai neleistinos ir žmogaus teises pažeidžiančios praktikos, tačiau savanoriškos prostitucijos – t.y. seksualinių paslaugų teikimo, kai asmuo veikia laisva valia ir be tiesioginės prievartos – vertinimas iki šiol kelia diskusijų ir išlieka aktualus. Ties savanoriškos prostitucijos klausimu išsiskiria nuomonės dėl prostitucijos, kaip reiškinio, priežasčių, jo šaknų: vieni akcentuoja individualų asmens pasirinkimą ir ekonominius motyvus, kiti – struktūrinę lyčių nelygybę, socialinę atskirtį. Šių skirtingų požiūrių sankirtoje formuojasi ir nevienodi prostitucijos teisinio reguliavimo modeliai. Valstybės taiko draudimo, reguliavimo, dekriminlizacijos ar vadinamąjį Šiaurės modelį, kurių kiekvienas grindžiamas skirtingomis moralinėmis, teisinėmis ir socialinėms prielaidomis. Lietuvos kontekste ši teisinė diskusija dėl prostitucijos taip pat nėra nauja – 2019 metais seime buvo teikiamas įstatymo projektas³, kuriuo siekta implementuoti Šiaurės modelį, sekant Švedijos pavyzdžiu, tačiau šis projektas buvo atmetas. Tai rodo, kad valstybė vis dar ieško tinkamiausio būdo spręsti prostitucijos problemą ir nėra pasiektas politinis ar socialinis konsensusas dėl pasirinktos krypties. Šio darbo tikslas – išanalizuoti prostitucijos reiškinį ir skirtingus jo teisinio reguliavimo modelius bei įvertinti, kuris iš jų galėtų būti laikomas tinkamiausiu atsižvelgiant į šiuolaikinės visuomenės poreikius ir Lietuvos teisinį bei socialinį kontekstą. Siekiant įgyvendinti iškeltą tikslą, darbe keliama šie uždaviniai: išanalizuoti prostitucijos sampratą, aptarti įsitraukimo į prostituciją priežastis ir su šiuo reiškiniu susijusius socialinius veiksniai; išnagrinėti skirtingus požiūrius į prostituciją, išanalizuoti pagrindinius prostitucijos teisinio reguliavimo modelius ir jų taikymo praktiką skirtingose valstybėse; įvertinti galiojančią prostitucijos teisinį reguliavimą Lietuvoje, jo tinkamumą ir esamą situaciją šioje srityje. Šiame darbe bus taikomi literatūros analizės, istorinis, lyginamasis, sisteminės analizės ir statistinių duomenų analizės metodai.

² MATTSON, Greggor (2015). The modern career of 'the oldest profession' and the social embeddedness of metaphors. *American Journal of Cultural Sociology*, 3(2), 191-223.

³ LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS (2019-10-29). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 147³ straipsniu įstatymo projektas Nr.XIIIP-4099*.

1. Prostitucijos sampratos problematika ir socialinis kontekstas

1.1. Prostitucijos samprata ir formos

Terminas „prostitucija“ vartojamas atlygintų seksualinių paslaugų teikimo praktikoms apibrėžti, tačiau vieningas ir visuotinai priimtinas prostitucijos reiškinio apibrėžimas dar nėra susiformavęs⁴. Mokslinėje doktrinoje nėra skiriama pakankamai dėmesio siekiant tikslingai nurodyti kokios seksualinės paslaugos yra laikomos prostitucija, nes seksualinės paslaugos pasižymi plačiu spektru veiklų,

Iliustruojant socialinių kontekstų įvairovę, kuriuose gali pasireikšti prostitucija, išskiriamas dvi prostitucijos pasireiškimo formos: tiesioginė ir netiesioginė. Šis skirstymas grindžiamas prielaida, kad tiesioginės prostitucijos formose pirminis sąveikos tikslas yra lytinis aktas, ir tokios paslaugos dažniau suvokiamos, kaip prostitucija. Tiesioginės prostitucijos formos - gatvės prostitucija, viešnamiai, eskortas, privati prostitucija, „langų“ ar „durų“ viešnamiai, klubai ir barai, viešbučių prostitucija ir t.t. Tuo tarpu netiesioginės prostitucijos atvejais pagrindinį vaidmenį atlieka įvairios papildomos paslaugos, kurios gali neįtraukti lytinio akto, tokios paslaugos rečiau suvokiamos, kaip prostitucija. Netiesioginės prostitucijos formos - pilvo šokėjos, strip-tizo šokėjos, masažo salonai ir kitos.⁵ Prostitucijos pasireiškimo formų įvairovė ir kintamumas dar kartą patvirtina šio reiškinio kontekstinių sąlygotumą ir dinamišką pobūdį.

Nors prostitucija pasireiškia įvairiomis formomis, šiame darbe apsiribojama tiesioginės savanoriškos moterų prostitucijos analize. Šiuo atveju savanoriška prostitucija suprantama kaip pilnametės moters savarankiškai priimtas sprendimas teikti seksualines paslaugas už atlygį, nedalyvaujant tretiesiems asmenims. Toks tyrimo objekto susiaurinimas pasirinktas todėl, kad būtent ši prostitucijos forma kelia daugiausia diskusijų dėl jos pobūdžio ir teisinio reguliavimo. Iki šiol nėra sutariama, ar prostitucija turėtų būti vertinama kaip moters autonomijos išraiška, ar kaip išnaudojimo forma, todėl nėra ir vieningo požiūrio į jos reguliavimą.

1.2. Įsitraukimo į prostituciją priežastys, pasekmės ir veiksniai, trukdantys pasitraukti iš prostitucijos

Siekiant pagrįstai įvertinti prostituciją kaip socialinį reiškinį, būtina suprasti ir individualius bei socialinius procesus, lemiančius asmenų sprendimus ir patirtis. Įsitraukimo į prostituciją priežastys yra daugialypės ir glaudžiai susijusios su asmens

⁴ ACUS, Arūnas (2001). Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai). *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 8 (3-4), p. 57.

⁵ HARCOURT, Christine and DONOVAN, Basil (2005). The many faces of sex work. *Sexually transmitted infections*, 81(3), p. 201.

gyvenimo patirtimis. Galimi veiksniai apima socialines aplinkybes, patirtas traumas ar artimų žmonių įtaką, kurios lemia didesnį asmens pažeidžiamumą ir pastūmėja priimti sprendimą užsiimti prostitucija⁶.

Seksualinių paslaugų teikėjai susiduria su įvairiomis grėsmėmis, įskaitant fizinį ir seksualinį smurtą bei rizikingą seksualinį elgesį⁷. Psichikos sveikatos sutrikimai tarp sekso paslaugų teikėjų yra itin paplitę. Taip pat jie neretai susiduria su kliūtimis siekdamai gauti tinkamas sveikatos priežiūros paslaugas. Ši grupė dažniau nei kitų profesijų atstovai susiduria su diskriminacija, fiksuojamas gydytojų, policijos pareigūnų neadekvatus elgesys lemia asmenų žemą motyvaciją kreiptis pagalbos⁸.

Mokslinėje literatūros apžvalgoje išsamiai identifikuojamos kliūtys, trukdančios asmenims pasitraukti iš prostitucijos: destruktivus elgesys, priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų, psichikos sveikatos sutrikimai, vaikystėje patirtos traumos, žema savivertė, gėdos ir kaltės jausmai, bei nepakankama informacija apie pagalbos paslaugas. Taip pat ribota socialine parama, konfliktiški šeimos ryšiai, priklausomybė nuo sutenerių ar narkotikų prekeivių bei socialinė izoliacija. Papildomai, visuomeninio lygmens veiksniai, tokie kaip stigma ir diskriminacija, apsunkina galimybes atsitraukti iš sekso industrijos.

2. Prostitucijos teisinio reguliavimo modeliai ir jų analizė

Teisinis tam tikrų socialinių reiškinių reguliavimas kartais panašus į medicininių ligų gydymo procesą: siekiant pašalinti nepageidaujamus simptomus, pirmiausia identifikuojamas jų priežastys, o tik tuomet parenkamos tinkamos gydymo priemonės. Teisėkūra, analogiškai, veikia tikslingai ir remiasi tam tikra socialinės „ligos“ diagnoze: aptikus konkretų reiškinį, vertinama jo kilmė, priežastys, pobūdis, pavojingumas ir atitinkamai pasirenkamas reguliavimo modelis. Prostitucijos atveju ši „diagnozė“ nėra vienalytė. Mokslinėje literatūroje išskiriami trys pagrindiniai požiūriai į prostitucijos prigimtį ir jos atsiradimo priežastis: prostitucija kaip deviacinio elgesio forma, kaip lyčių priespaudos modelis ir kaip specifinė darbo rūšis. Šie skirtingi požiūriai lemia ir skirtingas teises reakcijas į šį reiškinį: draudimas/kriminalizavimas, draudimas apsiriboją ties klientu (Šiaurės modelis) ir prostitucija reguliuojama lyg

⁶ SIPAVIČIENĖ, Audra; ERENTAITĖ, Rasa; GOROVČIŪTĖ, Daina et al. (2004). *Prekyba moterimis Lietuvoje: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas, p. 41.

⁷ MARTÍN-ROMO, Laura; SANMARTÍN, Francisco J.; VELASCO, Judith (2023). Invisible and stigmatized: A systematic review of mental health and risk factors among sex workers. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 148(3), p. 257.

⁸ MA, Polly HX; CHAN, Zenobia CY; LOKE, Alice Yuen (2017). The socio-ecological model approach to understanding barriers and facilitators to the accessing of health services by sex workers: a systematic review. *AIDS and Behavior*, 21(8), p. 2412.

tam tikra darbo forma. Pažymėtina, kad išskirtina ir ketvirta teisinio reguliavimo forma – nereguliavimas, prostitucija nėra draudžiama, bet tuo pačiu ir nėra reguliuojama. Atsižvelgiant į minėtą reguliavimo įvairovę, šiame skyriuje bus analizuojami šių modelių veikimo principai, jų privalumai ir trūkumai, taip pat praktinio taikymo patirtis, siekiant įvertinti, kuris iš jų galėtų būti laikytinas tinkamiausiu teisinio reguliavimo modeliu.

2.1. Draudimas

Draudimo modelis pasireiškia atsakomybės taikymu prostitucija besiverčiančiam asmeniui bei prostitucijos paslaugomis atlygintinai besinaudojančiam asmeniui. Sistemos, kurios kriminalizuoja prostituciją, šį reiškinį traktuoja kaip nusikaltimą, griauančią visuomenės moralę ir etiką. Kai kurios iš jų yra tolerantiškesnės prostituciją vykdančioms moterims ir daugiausia dėmesio skiria suteneriams. Kitos valstybės vertina prostituciją kaip socialinę ligą, o prostitutas – kaip „nusikaltėles“, „moralinius idiotus“ ir „socialinius parazitus“. Teisės aktuose daroma prielaida, kad valstybė turi pareigą saugoti ir užtikrinti žmonių moralę šalyje.⁹ Šio modelio atstovės prostituciją laiko esančią deviacinio elgesio forma, šią veiklą vykdanti moteris vertinama kaip pagrindinis problemos šaltinis. Šis požiūris grindžiamas nuostata, jog prostitucijos egzistavimą lemia ne socialinės, ekonominės ar struktūrinės aplinkybės, bet pačios moters „amoralumas“. Ši samprata neigia moters kaip aukos teoriją, laikoma, jog ji pati atsakinga už reiškinio atsiradimą. Tad draudimo modelio logika tokia, kad jeigu prostitucijos paslaugų teikimas yra uždraudžiamas ir valstybė nustato teisinę atsakomybę už tokios veiklos vykdymą, bausmės grėsmė turėtų atgrasyti nuo šių paslaugų teikimo pačią moterį – patį „problemos šaltinį“. Tokiu būdu tikimasi, kad išnykus pasiūlai, savaime sumažės ir paklausa, o pats reiškinys ilgainiui išnyks. Tačiau prostitucijos uždraudimas nereiškia, kad ji išnyksta – veikiau ji mažesniu ar didesniu mastu persikelia į pogrindį.¹⁰ Taigi prostitucijos reiškinys, nepaisant draudimų, egzistuoja toliau – sukeliant aibę kitų problemų, kurios tik dar labiau apsunkina reiškinio išnykimą moters iniciatyva, apsunkinama moterų galimybė pasitraukti iš šios veiklos.

Veikiant pogrindyje, moterys nebegali saugiai kreiptis pagalbos, pranešti apie smurtą ar išnaudojimą, nes baiminasi pačios būti nubaustos. Tai išplečia klientų ir sutenerių galios ribas: žinodami, kad prostitucija yra neteisėta, jie gali elgtis agresyviau, o moterys lieka be jokios realios apsaugos. Taip pat, pasak feminizmo atstovų, moterys niekada nebuvo savarankiškos ir laisvos pasirinkdamos tokį gyvenimą. Egzistavo priežastys, kurios įstūmė jas į prostitucijos glėbį. Tai – skurdas, žemas išsilavinimas,

⁹ PAJUMETS, Marion (sud.) (2004). Prostitution – a social problem? The views on prostitution's nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn. p. 17.

¹⁰ ALBERT, Rocio; GOMEZ, Fernando; GUTIERREZ FRANCO, Yanna (2007). Regulating Prostitution: A Comparative Law and Economics Approach. Documento de Trabajo 2007-30. p. 15.

prievarta, gyvenimo įgūdžių ir bendrųjų gebėjimų stoka, nedarbas ir pan.¹¹ Todėl prostitucijos draudimas negali jų atgrasyti – jei jų neatgraso pats darbas, pasižymintis nuolatiniu žmogaus orumo žeminimu ir smurtu, teisinės sankcijos situacijos nepagerina. Priešingai, jos dar labiau apriboja moterų pasirinkimus, gilina socialinę atskirtį ir užrakina moteris užburtame rate: blogėjanti padėtis stumia jas į prostituciją, o draudimas šią padėtį dar labiau pablogina, nes sudaro dar mažiau galimybių išeiti. Taigi reikšminys neišnyksta – jis tampa tik slaptesnis, pavojingesnis, labiau nekontroliuojamas, o moters situacija nuosekliai blogėja.

2.2. Reguliavimas

Reguliavimo modelis pasireiškia prostitucijos įteisiniu, vidinės tvarkos reglamentavimu – nustatomos konkrečios prostitučių darbo sąlygos, jų veiklos kontrolės mechanizmai bei klientų elgesio taisyklės. Pavyzdžiui, Vokietijoje 2002 metais priimtas prostitucijos įstatymas¹², kuriuo prostitucija buvo įteisinta kaip legali profesija ir prarado amoralių veiklos statusą, viešnamių savininkai gavo verslininkų statusą ir teisę samdyti moteris pagal darbo sutartis. Sekso pramonės darbuotojos išpareigojo mokėti mokesčius, o mainais gavo teisę į socialinę apsaugą: pensiją, sveikatos draudimą, bedarbio pašalpą¹³. 2017 metais Vokietijoje priimtas prostitučių apsaugos įstatymą¹⁴, kuris siekė padaryti seksualinių paslaugų teikimą saugesniu: įtvirtinta privaloma prostitučių registracija, licencijavimo reikalavimai prostitucijos verslams, privalomos sveikatos konsultacijos bei prezervatyvų naudojimo pareiga. Valstybėse, kuriose prostitucija teisiškai reguliuojama, prostitucija suvokiama kaip neišvengiama socialinė realybė, kuri turi būti reguliuojama siekiant sumažinti neigiamas pasekmes ir užtikrinti žmonių saugumą bei teises. Į prostituciją žvelgiama kaip į „neišvengiamą blogį“¹⁵: pripažįstama, kad tai pavojinga veikla, bet tuo pačiu pripažįstama, jog prostitucija yra seniausias pasaulio verslas, jog ji visada egzistavo ir visada egzistuos. Todėl sureguliuojant siekiama kontroliuoti užkrėčiamąsias ligas, smurtą, užpuolimus ir kitus socialinius nukrypimus¹⁶. Taigi siekiama užtikrinti bent minimalų saugumo ir teisinės apsaugos lygį iš esmės nesaugioje veiklos srityje, pripažįstama, kad jos visiškai

¹¹ PRUSKUS, Valdas (2010). Prostitucijos fenomenas. Gatvės prostitucija Lietuvoje: raiška, sklaida ir kontrolė. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. p. 39-40.

¹² Vokietijos Prostitucijos įstatymas (Vok. Prostitutionsgesetz), 2002 m.

¹³ Diena.lt, Įteisinta prostitucija Vokietijos plaštakėms nepadėjo. 2012 m. vasario 6 d. [interaktyvus] <https://diena.lt/dienrastis/pasaulis/iteisinta-prostitucija-vokietijos-plastakems-nepadejo-406198>

¹⁴ Vokietijos Prostitučių apsaugos įstatymas (Vok. Prostituiertenschutzgesetz) 2017 m.

¹⁵ PRUSKUS, Valdas (2010). Prostitucijos fenomenas. Gatvės prostitucija Lietuvoje: raiška, sklaida ir kontrolė. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. p. 296.

¹⁶ JOULAEI, Hassan; ZARE, Nooshin; KHORSANDIAN, Mohammadali ir kt. (2021). Legalization, Decriminalization or Criminalization; Could We Introduce a Global Prescription for Prostitution (Sex Work) ?. Int J High Risk Behav Addict, 10(3). p. 4.

kas išnykimas nėra realistiškas, tad tokiu būdu bent iš dalies suteikiamos tam tikros garantijos.

2.3. Dekriminalizacija / nereguliavimas

Dekriminalizacijos/nereguliavimo modelis pasižymi teisės neutralumu savanoriškos prostitucijos atžvilgiu. Pagal šį modelį, prostitucija nėra nei draudžiama, nei specialiai reguliuojama teisės aktais – ji egzistuoja už formalaus teisinio reguliavimo ribų. Šio darbo autorių nuomone, toks valstybės požiūris reiškia, kad prostitucija suvokiama ne kaip teisinio reguliavimo objektas, o veikiau kaip socialinis ar moralinis reiškinys, panašiai kaip tam tikri asmeniniai santykiai (pvz., draugystės santykiai), kurių teisė paprastai nedetalizuoja. Daroma prielaida, kad prostitucija yra dviejų asmenų tarpusavio susitarimas, kuriam nereikalinga valstybės intervencija.¹⁷ Dekriminalizacijos modelis tam tikrais aspektais yra artimas reguliavimo modeliui, kadangi abu siekia vieningų tikslų. Abiem atvejais siekiama nestigmatizuoti prostitucija besiverčiančių asmenų. Šiuo atveju moteris nėra baudžiama, todėl gali kreiptis pagalbos į valstybės institucijas, nėra stumiami į pogrindį ir gali integruotis kaip visavertė, dirbanti visuomenės narė.¹⁸ Tai iš esmės skiriasi nuo draudimo modelio, kuriame kriminalizacija dažnai lemia tai, kad asmenys vengia kreiptis pagalbos dėl baimės būti nubaustiems, o pati prostitucija virsta „šešėline“, nelegali, pavojinga veikla.¹⁹ Nors ir legalizacijos, ir dekriminalizacijos modelis siekia tapačių, pagirtinų tikslų, tačiau dekriminalizacijos atveju prostitucija nėra teisiškai sureguliuota. Nors siekiama apsaugoti prostitucijoje dalyvaujančius asmenis nuo baudžiamosios atsakomybės ir stigmatizacijos, kartu nepripažįstamas šios veiklos specifinis ir pavojingas pobūdis. Draudimo modelyje prostitucija pripažįstama kaip socialiai žalinga, pavojinga veikla ir ją siekiama panaikinti. Kadangi valstybė ją uždraudžia, suformuojama fikcija, jog prostitucija turėtų neegzistuoti. Šiuo atveju šios veiklos teisinis sureguliavimas suvokiamas kaip nereikalingas, nes pati veikla eliminuojama. Reguliavimo modelyje taip pat pripažįstamas pavojingas prostitucijos pobūdis, tačiau kartu atsisakoma fikcijos, kad ši veikla gali būti visiškai panaikinta. Prostitucija vertinama kaip neišvengiamas socialinis reiškinys, todėl, siekiant sumažinti su ja susijusias rizikas, ji teisiškai sureguliuojama ir sukuriami tam tikri valstybės apsaugos bei kontrolės mechanizmai. Tuo tarpu dekriminalizacijos modelis atsisako tiek draudimo, tiek teisinio reguliavimo. Tokiu būdu, kaip buvo minima anksčiau, prostitucija egzistuoja tokiu pačiu ly-

¹⁷ HUMAN RIGHTS WATCH (2019). Why Sex Work Should Be Decriminalized: Questions and Answers.

¹⁸ COX, K'reisa J. (2021). Vocation or Victimization: An Analysis of Legal Models Addressing Prostitution. Honors Projects 126. Seattle: Seattle Pacific University. p. 22.

¹⁹ HUMAN RIGHTS WATCH (2019). Why Sex Work Should Be Decriminalized: Questions and Answers.

gmeniu kaip eiliniai socialiniai santykiai, į kuriuos teisė nesikiša. Tačiau prostitucija, realistiškai, vargu, ar gali būti prilyginama dviejų žmonių susitarimui: prostitucijos santykiai dažnai pasižymi nelygiaverte šalių padėtimi, ekonominiu priklausomumu, padidinta smurto, išnaudojimo bei sveikatos rizika.²⁰ Ignoruojant šiuos pavojus ir paliekant veiklą visiškai nereguliuojamą, valstybė atsisako vykdyti apsauginę funkciją. Taigi, nors dekriminalizacijos modelio privalumas yra prostitucijoje dalyvaujančių asmenų nebaudimas ir galimybė jiems naudotis valstybės teikiama pagalba, jo trūkumas – nepripažįstamas šios veiklos pavojingumas ir struktūrinė nelygybė.

2.4. Šiaurės modelis

Šis reguliavimo modelis savo pavadinimą įgijo dėl to, kad pirmą kartą buvo įtvirtintas Šiaurės Europos valstybėse. Jo ištakos siejamos su Švedija, kuri 1999m. įdiegė naują požiūrį į prostitucijos teisinį reguliavimą – baudžiamoji atsakomybė buvo nukreipta ne į prostitucijos paslaugas teikiantį asmenį, o išimtinai į prostitucijos paslaugų pirkėją. Vėliau šiuo modeliu pasekė ir kitos Šiaurės šalys – Norvegija, Islandija²¹ ir kitos. Šiaurės modelis siekia subalansuoti prostitucijoje dalyvaujančių asmenų apsaugą ir prostitucijos kaip socialinio reiškinių mažinimą bei ilgalaikį panaikinimą. Prostitucijos paslaugų teikiančios moters nebaudimas leidžia priimti tam tikrus legalizacijos ir dekriminalizacijos modelių privalumus – sumažinama socialinė stigmatizacija, sudaromos prielaidos kreiptis pagalbos į teisėsaugos ir socialines institucijas bei išvengiama prostitutės stūmimo į dar labiau pažeidžiamą padėtį, sudaroma galimybė lengviau palikti šią veiklą. Tuo pačiu metu, kriminalizuojant prostitucijos paslaugų pirkimą, siekiama atgrasyti potencialius klientus nuo naudojimosi šiomis paslaugomis. Tokiu būdu yra stabdoma sekso paslaugų paklausa, o ne pasiūla, kovojama su vyrų prievarta prieš moteris. Prostitutės laikomos aukomis, o prostitucija – smurto prieš moteris forma, jos panaikinimas laikomas valstybės moraliniu įsipareigojimu.²²

3. Prostitucijos teisinis reguliavimas ir padėtis Lietuvoje

Siekiant suvokti Lietuvoje esantį prostitucijos reguliavimo modelį, svarbu išanalizuoti prostitucijos teisinį reguliavimą Lietuvoje. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjamas prostitucijos teisinis reguliavimas administracinės ir baudžiamosios teisės aspektu.

²⁰ AMNESTY INTERNATIONAL (2016). *Sex Workers at Risk: A Research Summary on Human Rights Abuses Against Sex Workers*. London: Amnesty International. p. 9.

²¹ KIGSTON, Sarah, THOMAS, Terry (2019). *No model in practice: a 'Nordic model' to respond to prostitution?* Crime, Law and Social Change, 71, 423-439. p. 424.

²² Lietuvos respublikos seimo kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius (2018). *Šiaurės šalių (Švedijos) kovos su prostitucija modelio teisinis reglamentavimas*. Analitinė apžvalga 18/73. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.

3.1. Prostitucijos teisinis reguliavimas Lietuvoje

Šiuo metu Lietuvoje prostitucija teisiškai reguliuojama dvejais įstatymais – ANK ir Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK)²³. Tačiau šie teisės aktai prostitucijos fenomeną reguliuoja skirtingai. ANK numato administracinę atsakomybę asmenims, kurie teikia prostitucijos paslaugas ar jomis naudojasi. Tuo tarpu BK prostitucijos sąvoka matoma šiek tiek kitame kontekste – ji gali būti minima kaip atskiros nusikaltimo sudėties viena iš alternatyvių formų, pasireiškiančių prekyboje žmonėmis, arba kaip būtinas nusikalstamos veikos sudėties požymis, tokiose veikose kaip įtraukimas į prostituciją ar pelnymasis iš jos.

Vertimasis prostitucija ir naudojimasis prostitucijos paslaugomis yra laikoma administraciniu nusižengimu, už kurį yra numatyta administracinė atsakomybė. Tai įtvirtina ANK 487 str., kurio 1 d. nurodyta, jog šis teisės pažeidimas užtraukia baudą nuo devyniasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų, o pakartotinis toks pažeidimas – nuo vieno šimto keturiasdešimt eurų iki trijų šimtų eurų. Matyti, jog vyrauja piniginio pobūdžio sankcijos, tačiau minėto straipsnio 3 d. yra nurodyta ir kita alternatyva – gali būti taikomos administracinio poveikio priemonės, kaip įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose). Istoriskai lyginant šį teisinį reguliavimą su anksčiau Lietuvoje galiojusiu ATPK, galima pastebėti skirtumų. ATPK 1821 str. (1985-04-01 suvestinė redakcija) numatė administracinę atsakomybę – įspėjimą arba baudą iki vieno šimto rublių – už vertimąsi prostitucija, tačiau naudojimasis prostitucijos paslaugomis normos dispozicijoje nebuvo įtvirtintas. Atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis į ATPK buvo įtrauktas 2005 m. birželio mėn. 6 d. įstatymo pakeitimu. Šio straipsnio sankcijoje (2005-06-16 – 2005-09-26) nurodyta piniginė bauda, o už pakartotinį pažeidimą numatytas administracinis areštas iki trisdešimties parų. Dar vienas aspektas – ATPK nebuvo įtrauktos administracinio poveikio priemonės, o tai leidžia daryti prielaidą, jog įstatymų leidėjas neteikė prioriteto individualiai prevencijai.

Kalbant apie prostitucijos ir baudžiamosios teisės santykį, minėta, jog prostitucijos sąvoka įtraukta į prekybos žmonėmis, pelnymasis iš prostitucijos ir įtraukimas į prostituciją, sudėtis. Prekybos žmonėmis nusikaltimas BK įtvirtintas 147 str. (2025-10-18 – 2025-12-31 suvestinė redakcija), o prostitucija yra vienas iš šio nusikaltimo atlikimo alternatyvių būdų. Pirminėje BK redakcijoje (2003-07-04 suvestinė redakcija) prostitucijos sąvoka į prekybos žmonėmis nusikaltimo sudėtį nebuvo įtraukta. Labai dažnai prekybos žmonėmis norma siejasi su asmens įtraukimu į prostituciją,

²³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.

nes, vertinant Lietuvos teismų praktiką, 90 proc. prekybos žmonėmis atvejų siejami su moterų ir merginų prekyba įtraukimo į prostituciją tikslais.

Kiti prostitucijos pasireiškimo būdai baudžiamosios teisės kontekste įtvirtinti BK 307 (Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos) ir 308 (Įtraukimas į prostituciją) straipsniuose. Šių straipsnių pavadinimai jau suponuoja, jog BK baudžia ne patį asmenį, kuris verčiasi prostitucija, o asmenį, kuris siekia tam tikros materialinės naudos iš kito žmogaus prostitucijos bei įtraukia asmenį į šią veiklą. Vertinant BK 307 ir 308 straipsnių pasikeitimus, lyginant su pirmine BK redakcija (2003-07-04 suvestinė redakcija), taip pat galima įžvelgti skirtumų. Dabartinis BK (2025-10-18 – 2025-12-31 suvestinė redakcija) išplėtė nusikalstamų veikų sudėtis ir sugriežtino baudžiamąją atsakomybę. BK 307 straipsnio (Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos) 1 dalyje už gautas pajamas iš kitos asmens prostitucijos ir sąvadavimą, šalia baudos, laisvės apribojimo ir arešto bausmių, laisvės atėmimo bausmė pailginta nuo ketverių iki penkerių metų. Taip pat matyti, jog šis straipsnis papildytas dar viena dalimi, kurioje numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo vienerių iki septynerių metų už vadovavimą prostitucijai.

Toliau analizuojant minėtų BK redakcijų skirtumus, reikia aptarti ir BK 308 straipsnį (įtraukimas į prostituciją). Dabar BK (2025-10-18 – 2025-12-31 suvestinė redakcija) už asmens įtraukimą į prostituciją numato tokias bausmes: bauda, laisvės apribojimas, areštas ir laisvės atėmimas iki penkerių metų. Ankstesnėje redakcijoje už šią nusikalstamą veiką laisvės atėmimas buvo trumpesnis – iki trejų metų. Pabrėžtina ir tai, jog pirminė BK redakcija, skirtingai nei dabartinė, minėtuose straipsniuose nenumatė baudžiamosios atsakomybės už šias nusikalstamas veikas juridiniam asmeniui.

Apibendrinant viską galima daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas teikia vis daugiau dėmesio prostitucijos teisiniam reguliavimui, papildant BK ir ANK straipsnius naujomis dalimis bei griežtinant atsakomybę už veiklas, susijusias su prostitucija.

3.2. Prostitucijos teisės pažeidimų statistikos duomenų analizė

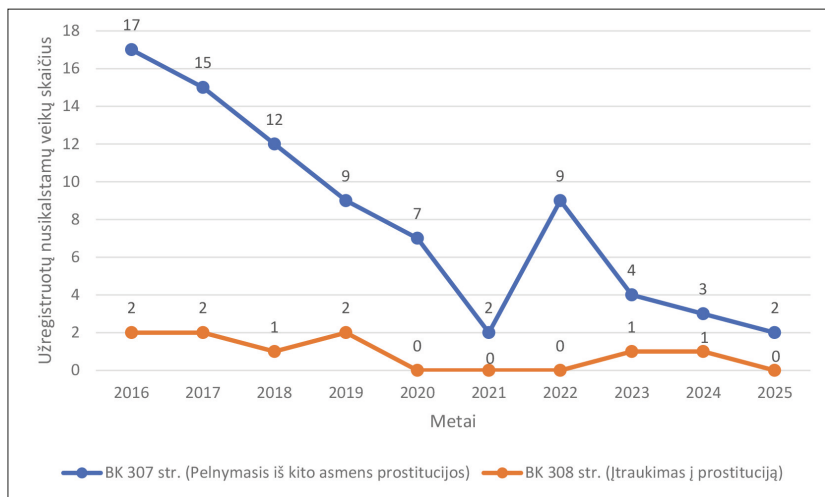
Toliau plėtojant prostitucijos teisinio reguliavimo temą, būtų reikšminga aptarti statistinius duomenis.

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateiktais registro duomenimis nuo 2016 iki 2025 metų, pagal BK 307 str. (pelnymasis iš kito asmens prostitucijos) išviso buvo užregistruota aštuoniasdešimt nusikalstamų veikų²⁴ (žiūrėti 1 pav.). Didžiausias užregistruotų atvejų skaičius nustatytas 2016 m. – 17, o mažiausias 2021 ir 2025 m. (po 2 atvejus). Iš užregistruotų

²⁴ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (2025). *Nusikalstamų veikų žinybinio registro (atviri duomenys) paslaugos. Nusikalstamumo duomenų rinkiniai [interaktyvus]*. <https://www.ird.lt/lt/as>.

nusikalstamų veikų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 220 str.²⁵, 2016 m. prokuroro kaltinamuoju aktu į teismą nebuvo perduota nei viena byla (iš 17 užregistruotų veikų), 2017 m. perduotos 7 bylos, 2018 m. – 14, 2019 m. – 5, 2020 m. – 12, 2021 m. – 4, 2022 m. – 6, 2023 m. – 5, 2024 m. – 2, o 2025 m. – 3 bylos (žiūrėti 1 pav.).

Tuo tarpu pagal BK 308 str. (Įtraukimas į prostituciją) aptariamu laikotarpiu iš viso užregistruotos 9 nusikalstamos veikos. Prokuroro kaltinamuoju aktu į teismą buvo perduotos 3 bylos – 2 bylos perduotos 2017 m., o 1 byla – 2019 m.

1 paveikslas. Užregistruotos nusikalstamos veikos pagal BK 307 ir 308 straipsnius 2016–2025 metais

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nusikalstamų veikų žinybinio registro (atviri duomenys) duomenimis. Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/>.

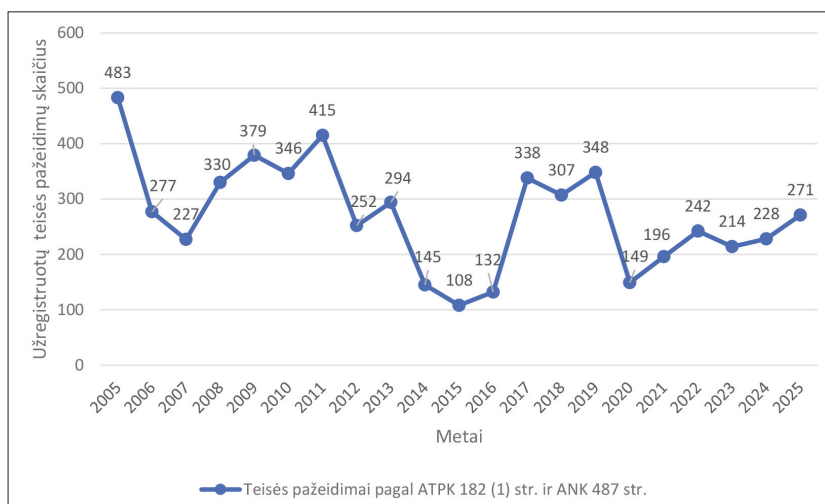
Remiantis 2024 metų kovos su prekyba žmonėmis padėties Lietuvos Respublikoje apžvalga²⁶, 2024 metais buvo pradėti trys ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui pagal BK 147 str. Lyginant su 2023 metų ikiteisminių

²⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, 37-1341.

²⁶ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga (2025-07-30). Dėl 2024 metų kovos su prekyba žmonėmis situacijos Lietuvos Respublikoje apžvalgos, 3D-203.

tyrimų duomenis, prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir nusikalstamosioms veikoms vykdyti pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiai aptariamą laikotarpį buvo vienodi (po 3 ikiteisminius tyrimus per metus). Vis dėlto 2024 m. ikiteisminiuose tyrimuose nukentėjusiuoju pagal BK 147 straipsnį buvo pripažintas vienas asmuo (moteris).

Kalbant apie administracinę atsakomybę už vertimąsi prostitucija ir (ar) už šios paslaugos pirkimą bus apžvelgiami duomenys nuo 2005 iki 2017 m. pagal tuo metu galiojusį ATPK 1821 str. ir nuo 2017 iki 2025 m. pagal galiojančio ANK 487 str. Remiantis Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro skelbiamais duomenimis, apžvelgiamu laikotarpiu atsakomybėn patrauktų asmenų skaičius yra svyruojantis (žiūrėti 2 pav.)²⁷. Pagal ATPK 1821 str. 2005 m. buvo nubausti 483 asmenys prostitucijoje (12 nepilnamečių) ir 3 klientai. Tai yra didžiausias skaičius aptariamam laikotarpiu. 2009 m. – nubausta 379 asmenų prostitucijoje (6 nepilnamečiai) ir 17 klientų, 2012 m. – 252 asmenų prostitucijoje (2 nepilnamečiai) ir 20 klientų, 2015 m. – 108 asmenys (mažiausias skaičius aptariamam laikotarpiu), 2019 m. – 348, 2020 m. – 149, o 2025 m. skaičius vėl pakilo iki 271 asmenų.

2 paveikslas. Teisės pažeidimai pagal ATPK 182(1) ir ANK 487 straipsnius 2005–2025 m.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro ir Lietuvos Policijos departamento pateikti statistiniai duomenys. Prieiga per internetą: <https://anti-trafficking.lt/prostitucija/>.

²⁷ Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras (2017). *Teisiniai aspektai. Prostitucija* [interaktyvus]. <https://anti-trafficking.lt/prostitucija/>.

Taigi apibendrinus analizuotus statistinius duomenis matyti, jog laikui bėgant mažėja užregistruojamų teisės pažeidimų prostitucijos srityje. Formaliai vertinant, galima teigti, jog tokia mažėjimo tendencija reiškia tinkamą prostitucijos teisinį reguliavimą Lietuvoje. Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad prostitucijos kaip nusikaltamoms veikoms bei administraciniais nusižengimams būdingas aukštas latentiškumo lygis, todėl oficiali statistika nebūtinai atspindi realų šios veiklos mastą ir turimi duomenys turi būti vertinami kompleksiskai.

Išvados

Prostitucija laikytina daugialypių socialinių reiškinių, kuris dažniausiai apibrėžiamas kaip seksualinių paslaugų teikimas už atlygį, tačiau neturi visuotinai priimto apibrėžimo. Į prostituciją įsitraukiama dėl įvairių socialinių, ekonominių ir psichologinių priežasčių, o pasitraukimą iš jos dažnai apsunkina individualūs bei aplinkiniai, struktūriniai veiksniai, įskaitant priklausomybes, traumas, ribotas darbo galimybes ir stigma.

Teisėje išskiriami 4 pagrindiniai prostitucijos teisinio reguliavimo modeliai. Pirmia, tai draudimas – atsakomybė taikoma prostitucija besiverčiančiam asmeniui bei prostitucijos paslaugomis atlygintinai besinaudojančiam asmeniui. Pirmasis modelis kritikuojamas dėl jo neveiksmingumo, nerealistiškumo jo iškeliam tikslui pasiekti – panaikinti prostitucijos reiškinį. Antra, tai reguliavimas – prostitucija yra įteisinama, teisiškai sureguliuojama jos vidinė tvarka. Antrasis modelis atsisako fikcijos, kad prostitucija gali būti panaikinta ir siekia sumažinti šios profesijos keliamas rizikas ją sureguliuojant. Trečia, tai – dekriminalizacija/nereguliavimas – tai situacija, kai prostitucija nėra draudžiama, bet taip pat nėra sureguliuota, šio modelio kritika – atsisakant draudimo ir reguliavimo, paneigiamas prostitucijos kaip veiklos pavojingumas, nesuteikiama apsauga. Ir ketvirta, tai šiaurės modelis – prostitucijos paslaugas teikianti moteris nėra baudžiama, baudžiamas išimtinai tik klientas.

Lietuvos Respublikos teisinis reguliavimas numato baudžiamąją atsakomybę už įtraukimą į prostituciją ir pelnymąsi iš prostitucijos. Tai reiškia, jog yra baudžiami tie subjektai, kurie organizuoja ir išnaudoja kitus asmenis, siekdami tam tikros naudos. Tuo tarpu asmenys, kurie verčiasi prostitucija ar perka šias paslaugas, yra traukiami administracinėn atsakomybėn. Įstatymų leidėjas teikia nemažai dėmesio tokiame teisiniame reguliavime papildydamas BK ir ANK straipsnius naujomis dalimis bei griežtindamas atsakomybę už veiklas, susijusias su prostitucija. Nors toks atsakomybės griežtinimas, remiantis statistiniais duomenimis, mažina šių teisės pažeidimų skaičių, tačiau kompleksiskumas ir aukštas latentiškumas neatspindi realios prostitucijos padėties Lietuvoje. Todėl veiksmingiausio ir tinkamiausio prostitucijos teisinio reguliavimo mechanizmas turi būti kontroliuojamas ne tik teisėkūros būdu, bet ir skiriant daugiau dėmesio šio fenomeno socialinėms problemoms spręsti.

Šaltinių sąrašas

Teisės aktai

- Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 2017 m. sausio 1 d. Nr. XII-1869. Valstybės žinios, 2017, 11216.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000, 89-2741.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. Valstybės žinios, 2002, 37-1341.
- Vokietijos Prostitucijos įstatymas (Vok. Prostitutionsgesetz), 2002 m. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/prostg/>
- Vokietijos Prostitucių apsaugos įstatymas (Vok. Prostituiertenschutzgesetz) 2017 m. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/prostschg/>
- Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. 1984 m. gruodžio 13 d. Nr. X-4449. Vyriausybės žinios, 1985, Nr. 1-1.

Specialioji literatūra

- ACUS, Arūnas (2001). Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai). Sociologija. Mintis ir veiksmas, 8(3-4), 56-67.
- ALBERT, Rocio; GOMEZ, Fernando; GUTIERREZ FRANCO, Yanna (2007). Regulating Prostitution: A Comparative Law and Economics Approach. Documento de Trabajo 2007-30.[interaktyvus].https://www.researchgate.net/publication/277259566_Regulating_prostitution_a_comparative_law_and_economics_approach
- AMNESTY INTERNATIONAL (2016). Sex Workers at Risk: A Research Summary on Human Rights Abuses Against Sex Workers. London: Amnesty International
- BHAT, Rashid M (2022). A Historical Study of Prostitution. Journal of Media, Culture and Communication. 2(4).
- BREUIL, Brenda Carina Oude; SIEGEL, Dina; VAN REENEN, Piet et al. (2011). Human trafficking revisited: legal, enforcement and ethnographic narratives on sex trafficking to Western Europe. Trends in Organized Crime, 14(1), 30-46.
- COX, K'reisa J. (2021). Vocation or Victimization: An Analysis of Legal Models Addressing Prostitution. Honors Projects 126. Seattle: Seattle Pacific University.
- DAVIDSON, Julia O'Connell (2002). The rights and wrongs of prostitution. Hypatia, 17 (2), 84-98.
- DIGIDIKI, Vasileia and BAKA, Aphrodite (2017). Attitudes towards prostitution: Do belief in a just world and previous experience as a client of prostitution matter. Hellenic Journal of Psychology, 14(3), 260-279.
- GERASSI, Lara. (2015). A heated debate: Theoretical perspectives of sexual exploitation and sex work. Journal of sociology and social welfare, 42(4), 79-100.
- HARCOURT, Christine and DONOVAN, Basil (2005). The many faces of sex work. Sexually transmitted infections, 81(3), 201-206.

- HUMAN RIGHTS WATCH (2019). Why Sex Work Should Be Decriminalized: Questions and Answers. [interaktyvus]. <https://www.hrw.org/news/2019/08/07/why-sex-work-should-be-decriminalized>
- JOULAEI, Hassan; ZARE, Nooshin; KHORSANDIAN, Mohammadali ir kt. (2021). Legalization, Decriminalization or Criminalization; Could We Introduce a Global Prescription for Prostitution (Sex Work) ?. *Int J High Risk Behav Addict*, 10(3). [interaktyvus]. https://www.researchgate.net/publication/353691342_Legalization_Decriminalization_or_Criminalization_Could_We_Introduce_a_Global_Prescription_for_Prostitution
- KIGSTON, Sarah, THOMAS, Terry (2019). No model in practice: a 'Nordic model' to respond to prostitution? *Crime, Law and Social Change*, 71, 423-439
- MA, Polly HX; CHAN, Zenobia CY; LOKE, Alice Yuen (2017). The socio-ecological model approach to understanding barriers and facilitators to the accessing of health services by sex workers: a systematic review. *AIDS and Behavior*, 21(8), 2412-2438.
- MARTÍN-ROMO, Laura; SANMARTÍN, Francisco J.; VELASCO, Judith (2023). Invisible and stigmatized: A systematic review of mental health and risk factors among sex workers. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 148(3), 255-264.
- MATTSON, Gregor (2015). The modern career of 'the oldest profession' and the social embeddedness of metaphors. *American Journal of Cultural Sociology*, 3(2), 191-223.
- MILIVOJEVIC, Sanja and PICKERING, Sharon (2009). Sex trafficking: international context and response. Devon, UK: Willan.
- OUTSHOORN, Joyce (2005). The political debates on prostitution and trafficking of women. *Social politics: International studies in gender, state and society*, 12(1), 141-155.
- PAJUMETS, Marion (sud.) (2004). Prostitution – a social problem? The views on prostitution's nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn.
- PRUSKUS, Valdas (2010). Prostitucijos fenomenas. Gatvės prostitucija Lietuvoje: raiška, sklaida ir kontrolė. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- SCOTT, John (2011). Governing prostitution: Differentiating the bad from the bad. *Current Issues in Criminal Justice*, 23(1), 53-72.
- SIPAVIČIENĖ, Audra; ERENTAITĖ, Rasa; GOROVICIŪTĖ, Daina et al. (2004). Prekyba moterimis Lietuvoje: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus. Vilnius: Tarptautinė mi-gracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas.
- TIEFENBRUN, Susan. (2002). The saga of Susannah: A U. S. remedy for sex trafficking in women: The Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000. *Utah Law Review*, 107(1), 107-175.
- WEITZER, Ronald (2013). Researching sex work in the twenty-first century. *Contemporary Sociology*, 45(5), 713-722.
- WEITZER, Ronald (2009). Sociology of sex work. *Annual review of Sociology*, 35(1), 213-234.

Kiti šaltiniai

- Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga (2025-07-30). Dėl 2024 metų kovos su prekyba žmonėmis situacijos Lietuvos Respublikoje apžvalgos, 3D-203.

ITEISINTA PROSTITUCIJA VOKIETIJOS PLAŠTAKĖMS NEPADĖJO (2012-02-06) diena.lt [interaktyvus]. <https://diena.lt/dienrastis/pasaulis/iteisinta-prostitucija-vokietijos-plastakems-nepadejo-406198>

Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (2025). Nusikalstamų veikų žinybinio registro (atviri duomenys) paslaugos. Nusikalstamumo duomenų rinkiniai [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeniu-rinkiniai/dimension.BK?BK%5B%5D=BK307&BK%5B%5D=BK307-3D&DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&cols=DT>

Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras (2017). Teisiniai aspektai. Prostitucija [interaktyvus]. <https://anti-trafficking.lt/prostitucija/>

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS (2019-10-29). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 1473 straipsniu įstatymo projektas Nr.XIIIP-4099. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/35ed1860fa4c11e985ccb0561410d874>

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO TYRIMŲ SKYRIUS (2018). Šiaurės šalių (Švedijos) kovos su prostitucija modelio teisinis reglamentavimas. Analitinė apžvalga 18/73. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.

SANTRAUKA

Šiame darbe yra aptariamas prostitucijos ir „seksualinio darbo“ sąvokų neapibrėžtumas bei įvairios jų formos. Aptiriamos įsitraukimo į prostituciją priežastys, kurios yra įvairios: tai įvairių socialinių, ekonominių bei psichologinių aplinkybių sąveikos rezultatas. O kliūtys pasitraukti iš šios veiklos, tokios kaip priklausomybės, traumos, ribota socialinė parama, stigma ir menkos įsidarbinimo galimybės, padidina fizinę, psichologinę ir socialinę riziką. Darbe pabrėžiama, kad prostitucija gali būti vertinama skirtingai: kaip deviacinis elgesys, struktūrinės lyčių priespaudos išraiška arba kaip teisėta profesija, o skirtingi požiūriai lemia priešingus vertinimus ir teisinio reguliavimo strategijas. Išskiriami šie pagrindiniai prostitucijos teisinio reguliavimo modeliai: draudimas, reguliavimas, dekriminalizacija/nereguliavimas bei Šiaurės modelis. Aptariama šių modelių samprata, jų privalumai bei trūkumai. Be kita ko nagrinėjamas ir prostitucijos teisinis reguliavimas Lietuvoje, kuris pasireiškia baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymu asmenims, užsiimantiems prostitucijos veikla. Analizuojami įstatymų leidėjo atliekami teisės aktų papildymai ir vertinami valstybės institucijų ir nevyriausybinų organizacijų pateikiami prostitucijos teisės pažeidimų statistiniai duomenys.

SUMMARY

This paper discusses the ambiguity of the concepts of prostitution and “sex work” and their various forms. It examines the reasons for entering prostitution, which are diverse and result from the interaction of social, economic and psychological factors. The obstacles to leaving this activity, such as addictions, trauma, limited social support, stigma, and scarce employment opportunities, increase physical, psychological and social risks. The paper emphasizes that prostitution can be perceived in different ways: as deviant behavior, as an expression of structural gender oppression or as a legitimate profession and that these differing perspectives lead to opposing evaluations and regulatory strategies. The main legal regulatory models for prostitution are identified: prohibition, regulation, decriminalization/non-regulation, and the Nordic model, with their concepts, advantages and disadvantages discussed. Additionally, the legal regulation of prostitution in Lithuania is examined, as manifested through the application of criminal and administrative liability to persons involved in prostitution-related activities. The study analyses legislative amendments made by the legislator and evaluates statistical data on prostitution-related law violations provided by state institutions and non-governmental organizations.